

N:o 16.

Ank. till Riksd. kansli den 3 maj 1909, kl. 12 midd.

Första Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 9, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ändrade grunder för val af sjömanshusdirektion m. m.

Inom Andra Kammaran har af herr Lindley väckts motion, n:o 20, däri han, med instämmande af tjugufem utaf kammarens ledamöter, hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag:

Motionen och ärendets behandling i Andra Kammaran.

»dels att sjömanshusdirektionerna måtte utses så, att äfven sjöfolket får ett skäligt inflytande på deras sammansättning;

dels att befogenheten och skyldigheten för sjömanshusombudsmän, konsuler och i sista hand kommerskollegium att öfvervaka och vid behof rättsligt inskrida mot förmans missbruk af sin befälsrätt måtte väsentligt ökas till verksamt skydd för underordnade mot öfvergrepp».

Andra Kammarens femte tillfälliga utskott, till hvilket motionen hänvisats, har i ämnet anført följande:

»Vid en närmare granskning af motiveringen till den utaf motionären gjorda hemställan framgår det, att motionens syftemål är att inom ramen för gällande sjölags bestämmelser söka genom ändrad sammansättning af sjömanshusdirektionerna samt vidgad befogenhet och skyldighet för sjömanshusombudsmän, konsuler och kommerskollegium dels åstadkomma ett mera effektivt öfvervakande af att befälhafvare å fartyg icke missbrukar honom tillkommande rätt att bestraffa underordnad manskap, samt att våld och annat öfvergrepp

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 8 Saml. 2 Afd. 1 Band. 16 Häft. (N:o 16.) 1

icke mot sådant manskap föröfvas, och dels befrämja beifrandet af dylika förseelser.

Innan utskottet närmare inlåter sig å frågan, huruvida och i hvad mån de af motionären föreslagna åtgärderna äro ägnade att tillgodose nu nämnda syftsmål, anser sig utskottet böra förutskicka en kortfattad redogörelse för de bestämmelser i sjölagen, som för bedömandet af förevarande spörsmål äro af särskildt intresse.

Åt befälhafvare har enligt § 102 inrymts rätt att, därest någon af besättningen gjort sig skyldig till förseelse af i nämnda § närmare angifven art, ålägga den felande bestraffning. Straffarten är antingen mistning af hyra eller arrest å viss tid. Till förebyggande af obefogade och öfverilade bestraffningar föreskrifvas i § 103 vissa formaliteter för bestraffningsrättens utöfvande. Iakttagas icke dessa föreskrifter af befälhafvaren, är af honom meddeladt beslut om mistning af hyra utan verkan. Sjöman, som ej åtnöjes med dylikt beslut, är emellertid enligt § 104 pliktig att vid afmönstringen gifva detta till känna vid äfventyr af talans förlust. Anmäles sådant missnöje, skall mönstringsförrättaren undersöka, huruvida vid bestraffningens åläggande de i § 103 föreskrifna formaliteter iakttagits och, om så befinnes vara fallet, huruvida bestraffningen må anses vara laglig och skälig, samt däröfver meddela beslut, hvilket vid afräkningen länder till efterrättelse; och äger sedan den, som med beslutet icke åtnöjes, tid af ett år från afmönstringen att utföra sin talan vid domstol. Lämnar åter sjömannen fartyget utan afmönstring, skall han, i händelse han vill klaga öfver sådan bestraffning, taga stämning å redaren eller befälhafvaren till domstol inom ett år efter det han lämnade tjänsten.

Enligt § 44 är det befälhafvare förbjudet att tilldela någon underordnad kroppslig aga. Vägrar sjöman att hörsamma gifven befallning eller är han eljest motvillig i tjänsten, äger emellertid befälhafvaren jämlikt § 101 att medelst tvång skaffa sig lydriad; och är befälhafvare, för den händelse fartyget är stadt i fara eller myteri visar sig bland besättningen eller nöden eljest så kräfver, tillförsäkrad rätt att bruka allt det våld, som för framtvingande af lydriad eller återställande af ordningen är nödvändigt. Enligt § 47 äger befälhafvare ock i vissa fall att hålla person, som begått brott ombord, i fängsligt förvar å fartyget.

Visar sjöman, att befälhafvaren mot honom öfvat grof misshandel eller underlåtit att mot sådan misshandel, som af annan ombord föröfvats, gifva honom påkalladt skydd, eller att befälhafvaren förhållit honom försvarlig kost, äger han enligt § 86 att erhålla entledigande

med åtnjutande af viss hyres- och reseersättning. Finnes åter sjömannen vara oduglig till förhyrd tjänst eller har han upprepade gånger blifvit för fel i tjänsten eller för brott mot ordning och skick af befälhafvaren straffad, utan att hafva låtit sig därpå rätta, äger befälhafvaren enligt § 89 att under iakttagande af vissa formaliteter antingen entlediga sjömannen mot åtnjutande af hyra till afskedandet eller ock nedsätta hyran för den kommande tiden, dock med rätt för sjömannen i senare fallet att öfverklaga beslutet i den ordning, som i § 104 stadgas. Entledigas sjöman utan laga skäl, äger han enligt § 92 att åtnjuta godtgörelse efter vissa grunder.

Ätuojes sjöman icke med den afräkning, som befälhafvaren för afmönstring upprättat, äger han enligt § 100 att äska mönstringsförrättarens pröfning af dess riktighet. Uppstår, medan fartyget befinner sig å ort utom riket, tvist mellan befälhafvare och någon af besättningen angående tjänsteförhållandet, skall tvisten hänskjutas till afgörande af svenske konsuln på stället eller, om sådan tjänsteman där icke finnes, den svenske konsul, som därefter under resan först anträffas. Mönstringsförrättarens eller konsulns beslut skall i så fall lända till efterrättelse, intill dess saken kan komma under pröfning vid domstol här i riket.

I § 289 stadgas följande: »Missbrukar befälhafvare den i § 101 honom medgifna tvångsrätt, eller tilldelar han sjöman bestraffning utan laga skäl eller utan iakttagande af den ordning, som i § 103 är föreskrifven, eller ålägger han strängare straff än § 102 föranleder, eller missbrukar han den rätt att taga sjöman eller passagerare i förvar, som i § 47 omförmäles, eller förhåller han sjöman dess lagliga kost, eller behandlar han sjöman med onödig hårdhet, straffes med böter, där ej gärningen efter allmän lag bör beläggas med strängare straff.»

Härmed må sammanställas den i § 311 gifna bestämmelse, att brott, som i § 289 omförmäles, ej må åtalas af allmän åklagare, utan att målsäganden har angifvit brottet till åtal; dock att, om brottet skall straffas efter allmän lag, hvad sådan lag stadgar i fråga om rätt till åtal skall lända till efterrättelse.

Slutligen må erinras, att enligt § 328 brottmål, som bör bedömas efter sjölagen, skall, där brottet föröfvats i stad med rådstufvurätt, upp- tagas vid den stadens rådstufvurätt, men, om brottet föröfvats å ort, där rådstufvurätt icke finnes, vid den rådstufvurätt, som är närmast. Har åter brottet skett under resa, skall målet tillhöra rådstufvurätten i den stad, dit den brottslige med fartyget först ankommer eller där

han eljest träffas; ligger denna ort icke inom rådstufvurätts domvärjo, går målet till den rådstufvurätt, som är närmast.

Utskottet delar motionärens uppfattning, att det med hänsyn till den disciplinära bestraffningsrätt och befogenhet i öfrigt, som tillkommer befälhafvare gentemot besättning, är samhällets plikt att tillse, det garantier mot missbruk i detta hänseende i görligaste mån ävägbringas, och att, då öfvergrepp mot underordnade skett, utvägar för ett verkamt beifrande däraf ej saknas. Att sjöfolket skall hafva det väsentligt svårare att tillvarataga sina intressen härutinnan än andra yrkesklasser, är själfallet. Det gäller emellertid att pröfva huruvida i berörda afseenden förefinnas brister, hvilka stå att fylla på det af motionären angifna sätt. Utskottet anser sig härvidlag ej böra underlåta att särskildt framhålla, hurusom de af motionären ifrågakämda åtgärder näppeligen skulle kunna medföra beifrande af exempelvis ett sådant fall som det i motionen skildrade. Ett själfmord, som tillkommit på grund af hård behandling från öfverordnads sida, torde nämligen enligt allmänna strafflagen icke i och för sig föranleda något ansvar för denne. Endast i den händelse den misshandel, som föregått själfmordet i fråga, varit af den svåra art eller skett å sådan tid, att den enligt strafflagens bestämmelser lydt under allmänt åtal, torde sålunda ett rättsligt ingripande kunnat ske. Ej heller är fallet i fråga — såsom motionären synes förmena — sådant, att enligt sjölagen sjöförklaring bort afgifvas.

Af ofvan lämnade redogörelse för sjölagens bestämmelser torde framgå, att sjöman, som varit utsatt för öfvergrepp från öfverordnads sida, enligt gällande lagstiftning äger att, i händelse han önskar anhängiggörande af åtal mot den skyldige, påkalla allmän åklagares eller med andra ord vederbörande stadsfiskals ingripande. De svårigheter, som härvidlag kunna yppas för målsäganden, böra gifvetvis, såvidt ske kan, undanröjas. Därjämte synes det utskottet böra tagas under öfvervägande, huruvida, i den händelse öfvergreppet är af den svåra art, att det lyder under allmänt åtal, särskilda åtgärder böra, utöfver hvad nu är fallet, från det allmännas sida vidtagas, för att oberoende af angivelse utaf vederbörande målsägande brottet måtte varda beifradt.

Hvad åter angår det fall, då sjöman vid afmönstringen anser sig till följd af obehörigen ådömd mistning af hyra eller på annan grund ej hafva blifvit tillgodoförd hvad honom rätteligen tillkommer, har han, på sätt den lämnade redogörelsen utvisar, att hänskjuta frågan därom till mönstringsförrättaren, hvilkens beslut lärer till efterrättelse, in-

till dess saken kommer under domstols pröfning. Enahanda verkan har ock vederbörande svenske konsuls beslut i tvister, som utom riket uppstå mellan befälhafvare och underordnad angående tjänsteförhållandet. Af hvilken vikt det för dessa tvisters behöriga afdömande är, att mönstringsförrättare och konsulter äro fullt opartiska och ej stå i beroende af vare sig rederiintressenter eller befälhafvare, ligger i öppen dag.

Det synes för öfrigt utskottet önskligt, att sjömän må äga att, när helst de finna anledning därtill för erhållande af upplysningar och råd i nu förevarande hänseenden, hänvända sig till vissa tjänstemän eller viss myndighet, som i instruktion särskildt förbundits att i sådant afseende gå dem till handa.

För att emellertid kunna bedöma behofvet och lämpligheten af åtgärders vidtagande i de af motionären angifna hänseenden anser utskottet nödigt att närmare beröra ej mindre de sjömanshusen tillkommande funktioner och deras nuvarande organisation m. m. än äfven de åligganden, som enligt gällande administrativa bestämmelser tillhöra sjömanshusombudsmän, konsulter och kommerskollegium samt äga betydelse för frågan om beifrandet af öfvergrepp mot underordnad manskap.

Gällande reglemente för sjömanshusen är utfärdadt den 4 mars 1870. Enligt detsamma skall sjömanshus finnas i hvarje stapelstad och förvaltas af en direktion å sex eller tre ledamöter, däraf två tredjedelar skeppsredare och en tredjedel fartygsbefälhafvare, valda af sina respektive yrkesbröder inom sjömanshusdistriktet. Suppleanter i direktionen utses i samma proportion af och inom nämnda två yrkesgrupper. Från att ursprungligen hafva varit hufvudsakligen understödsanstalter för nödställdt sjöfolk jämte efterlevande änkor och barn, hafva sjömanshusen, hvilka stå under inseende af kommerskollegium, efter hand fått hvarjehanda administrativa uppgifter sig pålagda, såsom besörjandet af sjöfolks på- och afmönstring, bestyret med de under sjömanshusen hörande värnpliktiges inskrifning och redovisning, samlandet och meddelandet af upplysningar om och hållandet af förteckningar öfver inhemskt sjöfolk samt ägnandet af eftersyn åt detsamma. Enligt uppgifter för år 1906 utgjorde antalet af de vid rikets sjömanshus inskrifna sjömän, som nämnda år varit använda i sjöfart med svenska fartyg, 25,614, däraf fartygsbefälhafvare 3,137 samt styrmän, maskinister, eldare och andra sjömän 22,477. För att kunna fullgöra den sjömanshusen åliggande understödsskyldighet gent emot otjänstbart sjöfolk

jämte efterlevande änkor och barn äfvensom för uppehållande af deras öfriga verksamhet hafva sjömanshusen tillerkänts rätt att uppbära hyresafgifter af sjöfolket — utgående af befälhafvare med två, af styrmän och maskinister med en och en half och af den öfriga besättningen med en procent af deras lön eller hyra — samt tonafgifter af redarne jämte vissa vites- och bötesmedel, hvarförutom sjömanshusen sedan 1900 åtnjuta ett årligt anslag af statsmedel å 30,000 kronor såsom ersättning för bestyret med värnpliktige och utarbetande af sjöfartsstatistiska uppgifter. Sjömanshusens sammanlagda kapitaltillgångar, hvilka delvis utgöras af donationsmedel, torde för närvarande uppgå till omkring fem miljoner kronor. Medan tonafgifterna under år 1906 belöpte sig till 167,139 kronor 32 öre, uppgingo hyresafgifterna nämnda år till 57,559 kronor 82 öre. Omfånget af sjömanshusens understödsverksamhet tillväxer årligen. Sammanlagda beloppet utdelade understöd utgjorde under år 1907 226,000 kronor. Att befälhafvare samt deras efterlämnade anhöriga blifvit vid utdelningen opropotionerligt gynnade, framgår noggsamt af tillgängliga sifferuppgifter. Så t. ex. tillföll ej mindre än 41,38 procent af det belopp, som utdelades år 1900, befälhafvare och deras efterlämnade änkor och barn, ehuru antalet vid sjömanshus inskrifna befälhafvare då utgjorde endast 8,17 procent af hela antalet dithörande sjöfolk. Hvert sjömanshus' räkenskaper och förvaltning skola årligen granskas af tre revisorer, utsedda en af magistraten, en af skeppsredarna och en af fartygsbefälhafvarna inom vederbörande sjömanshusdistrikt. Redare och befälhafvare besluta i anledning af anmärkningar vid revisionen och, i den mån dessa därvid gillas, hänskjutas de till kommerskollegium, som ock har att pröfva besvär öfver sjömanshusdirektions beslut i förvaltningsärenden. Handhafvandet af de dagliga göromålen vid sjömanshusen utöfvas af sjömanshusombudsmännen jämte biträden. Med tillsättandet af ombudsman förfares så, att sedan de till distriktet hörande fartygsbefälhafvarna uppfört tre af de sökande å förslag, direktionen nämner en af de å förslaget sålunda uppförda. Direktionen, som bestämmer aflöningen för ombudsmannen, äger att förse honom med särskild instruktion äfvensom att efter omständigheterna och när han icke behörigen fullgör sina skyldigheter entlediga honom. Medan direktionerna ålagts att vaka öfver att gällande föreskrifter rörande sjöfolks afmönstring noggrant iakttagas, har ombudsmannen tillförbundits bland annat att verkställa själfva afmönstringen och att vid uppkommande mindre tvister mellan fartygsbefälhafvare och besättning eller mellan personer

af besättningen inbördes söka, då ombudsmannen därom anlitas, medla förlikning.

Enligt § 11 i kungl. förordningen den 4 juni 1868 angående sättet och ordningen för sjöfolks på- och afmönstring samt utfärdandet af sjömansrulla, efter dess genom kungl. kungörelsen den 31 december 1891 förändrade lydelse, skall, i händelse besättning å svenskt fartyg i vederbörlig ordning påmönstrats, vid hyresaftalets upphörande, eller när sjöman dessförinnan lagligen afskedas eller uppsäger sin tjänst, genom afmönstring inför vederbörande myndighet in- eller utrikes utrönas, huruvida enhvar af besättningen tillgodonjutit den öfverenskomna aflöningen äfvensom öfriga honom tillkommande förmåner; och bör för berörda ändamål den härom i sjömansrullan intagna förklaring ljudligen och klart inför sjömannen uppläsas. Erkännes därvid förklaringens innehåll, tecknar vederbörande å rullan egenhändigt sitt namn eller bomärke. Väger åter någon att underteckna förklaringen under påstående, att han i ett eller annat hänseende ej njutit sin tillständiga rätt, skall bevis däröfver, innefattande jämväl skälen till sådan vägran, af den afmönstrade tjänstemannen meddelas befälhafvaren. Svensk konsul åligger att å utrikes ort i öfverensstämmelse med nu nämnda föreskrifter verkställa sjöfolks afmönstring.

Den år 1884 tillsatta arbetarförsäkringskommittén yttrade i sitt den 5 december 1888 afgifna utlåtande rörande sjömanshusen: *att* det, med hänsyn till att en af dessas väsentligaste uppgifter vore att bilda ett slags hjälpkassor för sjöfolket, syntes vara både rättvist och välbetänt att inrymma hvarje klass af sjöfolket något inflytande på sjömanshusens styrelse och förvaltning; *att* detta icke heller strede emot, utan tvärtom påkallades af sjömanshusens öfriga ändamål att verkställa på- och afmönstring m. m.; *att* fördenskull i val af direktionsmedlemmar samt revisorer borde deltaga äfven styrmän, maskinister och öfrigt sjöfolk, så att redare och befälhafvare hvar för sig samt styrmän, maskinister och öfrigt sjöfolk i förening utsåge en tredjedel af direktionen och en revisor; *att* i sammanhang därmed den bestämmelse, att de väljande skulle vid valet hålla sig hvar inom sin egen klass, borde bortfalla, *och att* samtliga klasser af sjöfolk borde såväl äga rätt att deltaga i beslut angående de vid revisionen framställda anmärkningar som ock taga del i uppgörande af förslag vid tillsättningen af ombudsmän, så att enhvar af ofvannämnda tre grupper skulle därå för sig uppföra en af de sökande.

Ett af särskilda kommitterade den 18 maj 1907 afgifvet förslag till gemensam förordning angående sjömanshusen i riket samt besätt-

nings å fartyg på- och afmönstring m. m. innehåller i hithörande delar: *att* ledamöterna i sjömanshusdirektionerna skola vara fyra till antalet samt väljas, två af vederbörande redare, en af befälhafvarna och en af styrmän och maskinister i förening; *att* valbarheten inom de särskilda klasserna ej skall vara inskränkt till samma kategori som de väljande; *att* med ombudsmansbefattningens tillsättande skall så förfaras, att direktionen upprättar förslag å tre sökande i den ordning, hvare de anses böra komma i fråga, hvarefter kommerskollegium utnämner en af de sökande; *att* ombudsmannen, hvars afföningsförmåner skola prövas af kommerskollegium, ock entledigas af denna myndighet; *att* revisorerna skola vara tre till antalet samt utses en af magistraten, en af redarne och en af befälhafvare, styrmän och maskinister i förening; *samt att*, därest afmönstring påkallas af sjöman, som förmenar sig äga rätt därtill enligt vare sig hyresafstal eller bestämmelse i sjölagen eller gällande föreskrifter angående honom såsom värnpliktig åliggande skyldigheter, mönstringsförrättaren skall, i den händelse fartygsbefälhafvaren vägrar afmönstring, äga att affordra denne sjömansrullan och afgöra, huruvida afmönstring skall ske.

Kommerskollegium, som, enligt hvad utskottet inhämtat, lærer komma att inom den närmaste tiden afgifva infordradt yttrande öfver sistnämnda kommittébetänkande, har i ett den 11 januari innevarande år dagtecknad utlåtande öfver sjömanspensioneringskommitténs den 15 november 1904 afgifna betänkande och förslag i fråga om förbättradt pensioneringssätt för sjöfolk anført bland annat: Ganska vägende anmärkningar kunde med fog framställas mot det sätt, hvarpå understödsutdelningen vid sjömanshusen skedde. Många direktioner plägade af de årliga intäkterna till sjömanshusfonderna afsätta mera än som skärligen kunde anses betingadt af tillbörlig hänsyn till framtida behof. En väsentlig del af dessa besparade medel hade uppenbarligen kunnat och bort komma sjöfolket till godo i form af understöd. Klagomålen öfver att befälhafvareklassen dittills i oproportionerligt hög grad gynnats vid understödsutdelningen syntes ej kunna fränkännas fog. Detta förhållande torde i ej ringa mån hafva sin förklaringsgrund däri, att sjöfolket af manskapsgrad i direktionen icke haft någon speciell representant att bevaka dess intressen. Kollegium för sin del hyste ingen tvekan om rättmätigheten däraf, att den egentliga sjömansklassen, som hade förhållandevis de största ekonomiska intressen att bevaka i fråga om handhafvande af de sjöfarandes angelägenheter, borde tillerkännas inflytande å ledningen af desamma. Kollegium ansåge därför ändring i kommittéförslaget af den 18 maj 1897 böra ske i dylik riktning.

Slutligen har chefen för finansdepartementet i anförande till statsrådsprotokollet den 5 innevarande månad i fråga om höjning af statsbidraget till handelsflottans pensionsanstalt (Kungl. Maj:ts proposition n:o 85) yttrat, att den af kommerskollegium uti nyssnämnda utlåtande i utsikt ställda planen för åstadkommande af förbättringar i afseende å sjömanshusens understödsverksamhet syntes honom innefatta beaktansvärda uppslag till önskvärda reformer å förevarande område, men vore icke af beskaffenhet att i ärendets närvarande skick påkalla någon medverkan från vare sig Kungl. Maj:ts eller Riksdagens sida. Han saknade alltså nu anledning att till närmare skärskådande upptaga de af kollegium för ernående af bättre förhållanden å detta område antydda utvägar.

De om sjömanshusen nu lämnade uppgifter synas utskottet otvetydigt gifva vid handen, att en ändring i fråga om direktionernas sammansättning uti den af motionären angifna riktning snarast möjligt bör komma till stånd. Att låta allt sjöfolket af manskapsgrad utestängas från hvarje inflytande å sjömanshusens ledning och förvaltning kan ej vara annat än till skada för de intressen, som sjömanshusen äro afsedda att tjäna. Enligt hvad utskottet erfarit, är antalet direktionsledamöter vid flertalet sjömanshus för närvarande sex. Gifvet är, att grupperingen af valmännen kommer att i viss mån blifva beroende af antalet dylika ledamöter. En ändring beträffande direktionernas sammansättning torde ock böra föranleda motsvarande ändring i fråga om sättet för utseende af revisorer. Då det understundom torde kunna möta svårighet att inom de särskilda prupperna finna lämplig representant, synes den nuvarande begränsningen af valbarhet inom respektive grupper lämpligen böra bortfalla. Genom att sålunda inrymma åt alla dem, hvilkas intressen beröras af sjömanshusen, ett skäligen inflytande vid tillsättande af styrelse och revisorer, torde bästa möjliga garanti vinnas för att de missförhållanden, som i fråga om understödsutdelningen nu kunna förefinnas, varda undanröjda. Jämväl ur de synpunkter, som ligga till grund för den af motionären åberopade motivering, skulle den ifrågasatta ändringen gifvetvis vara af betydelse.

Ur berörda synpunkter är det emellertid framför allt af vikt, att ombudsmannen, hvilken såväl i sin egenskap af mönstringsförrättare som ock eljest nästan uteslutande har den omedelbara beröringen med sjöfolket, beredes en så själfständig ställning som möjligt. Att, såsom i 1907 års kommittébetänkande föreslagits, låta tillsättandet och ent-

ledigandet af denne befattningshafvare öfverflyttas å kommerskollegium, som jämväl skulle hafva att pröfva aflöningsförmånerna, synes förden-skull utskottet vara synnerligen välbetänkt. Vid öfvervägande, i hvad mån de administrativa bestämmelser, som hafva afseende å ombudsmannen, tarfva ändring eller komplettering, för att de i motionen afsedda syfte-mål skola bättre än hvad nu är fallet tillgodoses, har det synts ut-skottet, som om i ett hänseende förefinnes anledning till någon fram-ställning härutinnan. Utskottet håller nämligen före, att det skulle vara lämpligt, att bland de ombudsmannen tillhörande åligganden in-rycktes jämväl skyldighet för honom att gå sjömän till handa med anvisning om sättet för talans anställande i anledning af från öfver-ordnads sida begångna öfvergrepp. Anslag härom torde lämpligen böra anbringas i sjömanshusens lokaler. Utan tvifvel skulle det vara till gagn för sjömännen att i hvarje stapelstad inom landet hafva att tillgå en tjänsteman, till hvilken de sålunda ägde att vid afmönstring eller eljest hänvända sig för erhållande af afgiftsfria upplysningar i berörda hänseende. Om ock i flertalet fall ombudsmannens åtgörande komme att inskränkas till en anvisning att hos stadsfiskalen i staden påkalla åtals anställande och därvid lämna uppgift å tillgänglig vittnesbevis-ning, skulle dock en sådan skyldighet för ombudsmannen att gå sjö-männen till handa blifva af ej ringa betydelse. Hvad särskildt angår motionärens påpekande, att de för afmönstring gifna bestämmelser borde kompletteras, vill det synas utskottet, som om dessa, i den mån de med omsikt tillämpas af vederbörande mönstringsförrättare, lämna nödig garanti för tillvaratagande af sjömännens intressen.

Vidkommande åter Sveriges konsulter innehåller kungl. förord-ningen angående konsulatväsendet den 24 september 1906 i § 44 den allmänna bestämmelse, att konsul skall lämna besättning å svenskt handelsfartyg äfvensom andra svenska sjöfarande de upplysningar och det bistånd, hvartill han i kraft af sitt ämbete är i tillfälle. Begås ombord å svenskt fartyg mot underordnad manskap brott, som hör under allmänt åtal vid svensk domstol och hvarå straffarbete eller svårare straff efter svensk lag kan följa, är konsul enligt § 50 pliktig att därom ofördröjligen anställa undersökning och till hörande därvid inkalla dem af besättningen, som kunna i målet lämna upplysningar. Har å svenskt fartyg begåtts annat brott mot sådant manskap, må på vederbörande målsägares begäran undersökning kunna af konsul verkställas. Skulle brottet vara så groft, att efter svensk lag straff-arbete, dock ej under två år, eller svårare straff därå kan följa, är

konsul jämlikt § 51 tillika pliktig att föranstalta om den brottsliges häktande och hemsändande till Sverige för att där undergå rannsaking. I de fall, då tvist mellan befälhafvare och någon af besättningen å svenskt fartyg enligt § 100 sjölagen hänskjutes till afgörande af konsul, skall enligt § 52 af konsulatförordningen konsul i det vid sammanträde inför honom förda protokoll intaga parternas förklaringar äfvensom konsuls i tvisten meddelade beslut jämte en kortfattad motivering för detsamma. Utan särskild begäran skall utdrag af protokollet omedelbart tillställas parterna eller, där så ej kan ske, eftersändas till närmaste hamn, som af fartyget anlöpes. Vägrar befälhafvare att ställa sig till efterrättelse hvad konsul jämlikt nämnda bestämmelse i sjölagen beslutit, skall konsul anmäla förhållandet hos kommerskollegium. (Dylik vägran straffas enligt § 295 sjölagen med böter.)

Den 27 april 1908 utfärdades af ministern för utrikes ärenden en allmän instruktion för konsulernas ämbetsutöfning, hvilken instruktion innehåller utförliga föreskrifter till vägledning för konsulerna och dem underlydande tjänstemän.

Bland annat föreskrifves i denna instruktion:

att då angivelse af målsäganden skall ske, för att å svenskt fartyg begånget brott må kunna åtalas af allmän åklagare, skall skriftlig och helst bevittnad angivelse uppsättas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med instruktionen bifogadt formulär;

att det är af vikt, att undersökning rörande å svenskt fartyg begånget brott blir så omedelbart, snabbt och säkert företagen och så omfattande, att den lämnar fullständig och tillförlitlig utredning af målet på grund af hela det bevismaterial, som å den utrikes orten kan vinnas, samt att det med hänsyn till bevisningens åvägbringande oftast är lämpligt att förlägga undersökningen till fartyget;

att konsul, hvilken icke äger uppbära afgift för undersökning och förhör i brottmål eller för protokollsutdrag i sådana mål, skall o villkorligen insända afskrift af protokollet, då häktning och hemsändande äger rum, samt bör insända sådan afskrift äfven i andra fall, då omständigheterna synas påkalla det;

att vid de i § 52 af konsulatförordningen omnämnda sammanträden inför konsul denne bör i främsta rummet söka förmå parterna till en skäligen uppgörelse i godo, och att först då det visar sig, att godvillig uppgörelse ej kan uppnås, konsul skall, sedan parterna fått afhöra de personer och framlägga den öfriga utredning, de kunna hafva att åberopa, efter sorgfällig pröfning af alla på tvistefrågan inverkande omständigheter meddela beslut i saken, därvid konsul har

att tillämpa hvad hyresaftalet innehåller samt lag och författning i ämnet stadga;

att konsul, som ej äger uppbära afgift för undersökning vid tvister mellan befälhafvare och besättning eller för protokollsutdrag i dylika ärenden, skall noga uppmärksamma det i § 103 i sjölagen gifna stadgande, att, i händelse befälhafvare, då mistning af hyra utaf honom ådömts någon, icke iakttagit de i nämnda § föreskrifna formaliteter, beslutet om mistningen af hyra är utan verkan;

samt att af konsul enligt § 104 sjölagen verkställd undersökning och meddeladt beslut skola upptagas i protokoll, af hvilket såväl befälhafvaren som sjömannen äga utan afgift erhålla utdrag.

Utskottet, som icke vill bestrida, att synnerligast före tillkomsten af ofvan återgifna, för konsulerna nu gällande föreskrifter fall förekommit, då det underordnade manskapet i fråga om öfvergrepp från befälhafvares sida ej fått åtnjuta erforderligt stöd i vederbörande konsul, har vid granskning af berörda föreskrifter, jämförda med sjölagens bestämmelser, ej funnit anledning att i desamma föreslå någon ändring. I den mån dessa stadganden opartiskt och sorgfälligt tillämpas, synas de nämligen vara ägnade att tillgodose sjömannens berättigade intressen. I händelse befälhafvare å ort utom riket gjort sig skyldig till öfvergrepp mot någon af besättningen och denne önskar få detsamma vid domstol beifradt, torde han, så framt han ej lämnar tjänsten, lättast vinna sin afsikt genom att i första svenska stad, som fartyget anlöper — med eller utan hjälp af därvarande sjömanshusombudsman — hänvända sig till stadsfiskalen för att genom honom få åtal mot den skyldige anhängiggjort. Skulle han åter frånträda sin tjänst å utländsk ort, yppa sig däremot för honom vissa svårigheter att få brottet beifradt, äfven om han genom konsul föranstaltat om undersökning angående detsamma. Då han nämligen ofta nog ej torde vara i tillfälle att kunna inhämta uppgift om när befälhafvaren är att förvänta till viss stad i hemlandet, kan han svårigen hänvända sig till viss åklagare med begäran om åtals anställande. För sådana fall synes särskild utväg böra beredas; och har utskottet, på sätt nedan framgår, ansett kommerskollegium därvid lämpligen kunna förmedla angifvelsehandlingarnas öfversändande till vederbörlig åklagare.

Uti den för kommerskollegium gällande instruktion förekommer ej annan bestämmelse, som direkt har afseende å mot underordnad manskap föröfvadt öfvergrepp, än den i § 5 gifna föreskrift, att till

utrikesbyrån höra ärenden angående tvister å utrikes ort mellan svenska fartygsbefälhafvare och besättningar. Dylika ärenden, i hvilka kollegium ej har befogenhet att träffa något sakligt afgörande, inkomma emellanåt från konsulter eller enskild part, hvilken senare, där omständigheterna därtill gifva anledning, af kollegium erhåller anvisning om ordningen för talans anställande.

Af den föregående framställningen torde framgå, att beträffande flertalet öfvergrepp mot underordnad manskap fordras enligt gällande lag för brottets beifrande genom allmän åklagare, att målsäganden angifvit detsamma till åtal. Hvad särskildt angår till misshandel hänförligt öfvergrepp, skall — med fränseende af under sabbatstid föröfvadt våld — af misshandeln hafva följt så svår kroppsskada som förlust af talförmåga, syn eller hörsel, svårt lyte eller annat svårt kroppsfel, stadigvarande svårt men å hälsa eller lifsfarlig sjukdom för att brottet skall kunna utan angifvelse af målsägande beifras af allmän åklagare. Då i dessa fall målsägandens intresse att få öfvergreppet beifradt gifvetvis är större än i fråga om ringare öfvergrepp samt i händelse af dödlig utgång den aflidnes anförvanter och besättningen i öfrigt ej torde underlåta att därom för vederbörande konsul eller åklagare göra anmälan, synes det utskottet, som om särskilda åtgärder från det allmännas sida för uppspanande af dylika förbrytelser ej skulle erfordras. Därest emellertid dylika fall skulle bringas till kommerskollegii kännedom, bör gifvetvis kollegium, i händelse beifrande ej förut skett, föranstalta därom. Då på grund af innehållet uti till kommerskollegium inkommen sjöförklaring åtal mot vederbörande befälhafvare i något hänsende anses böra ske, plägar kollegium öfversända handlingarna till Konungens befallningshafvande i det län, hvarest befälhafvaren är bosatt, för att tillställas vederbörande åklagare. Enahanda förfaringssätt torde väl ock för nu nämnda fall komma till användning. Att kommerskollegium i vissa andra fall af öfvergrepp mot underordnad manskap lämpligen skulle kunna förmedla angifvelshandlingars öfversändande till vederbörlig åklagare, har redan förut antydts. Öfverhufvud taget synes en sådan utväg böra stå öppen för enhver sjöman, som vill däraf betjäna sig. Tydligt är emellertid, att så snart målsäganden har möjlighet att direkt hänvända sig till åklagaren i den stad, där befälhafvaren befinner sig, målsäganden har mera fördel af en sådan direkt hänvändelse. Att konsul på begäran af sjöman, som varit utsatt för befälhafvares öfvergrepp, bör vara honom behjälplig med öfversändande af angifvelsehandlingar till kommerskollegium, är själfallet. Då emellertid utskottet erfarit, att den kommitté,

som för närvarande är sysselsatt med upprättande af förslag till kommerskollegii omorganisation, har sin uppmärksamhet fäst på lämpligheten af att åt kommerskollegium i ofvan angifna hänseende inrymmas en förmedlande uppgift, samt kommerskollegium redan nu i slika fall lära föranstalta om inkomna handlingars öfersändande till vederbörlig åklagare, anser utskottet någon framställning till Kungl. Maj:t i detta hänseende ej nu böra ske.

På grund af hvad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att Andra Kammaren i anledning af förevarande motion ville för sin del besluta, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t — under uttalande af sin anslutning till det i kommerskollegii ofvan omnämnda utlåtande öfver sjömanspensioneringskommitténs betänkande innefattade förslag, att den egentliga sjömansklassen borde tillerkännas inflytande å val af ledamöter i sjömanshusdirektionerna — anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes taga i öfvervägande, huruvida i bestämmelserna angående de sjömanshusombudsmännen tillhörande åligganden bör inrymmas jämväl skyldighet för nämnda befattningshafvare att gå sjömän till handa med anvisning om sättet för anställande af talan i anledning af från öfverordnads sida begångna öfvergrepp.»

Andra Kammaren har bifallit detta sitt utskotts hemställan, hvar efter beslutet delgifvits Första Kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott.

*Utskottets
utlåtande.*

Utskottet, som instämmer i Andra Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, får på grund därpå hemställa,

att Första Kammaren ville biträda Andra Kammarens beslut i den föreliggande frågan.

Stockholm den 3 maj 1909.

På utskottets vägnar:

JULIUS JUHLIN.